

Радоје Пајовић

ЦРНОГОРСКА НАРОДНА ОМЛАДИНА И ОПШТИНСКИ ИЗБОРИ 1936

Од средине тридесетих година у КПЈ почињу да се развијају крупни процеси који ће имати далекосежне посљедице не само за Партију него и за југословенско друштво у цјелини.

То је вријеме када се опасност од фашизма надвила и над Југославију, па је КПЈ, у склопу свјетског демократског покрета за борбу против фашистичке опасности, повела широку акцију у оквиру Народног фронта слободe за окупљање свих демократских снага у Југославији за борбу против фашизма, али и за рјешење горућих политичких, социјалних, националних, економских и других проблема којима је била бременита Краљевина Југославија.

Активност КПЈ у Црној Гори на стварању Народног фронта слободe у периоду од 1935. до 1941. претворила се у широки антифашистички демократски покрет црногорског народа, који је на линији општенародног програма, програма демократских слобода, братства, једнакости и равноправности свих југословенских народа и свих историјских покрајина у државној заједници Југославије, успио да окупи најшире слојеве црногорског друштва: сељаштво, малобројну радничку класу, омладину, жене, демократски оријентисане интелектуалце, а таквих је било највећи број, и један дио лијево оријентисаних грађанских политичара.

Иако је Партија имала за циљ да на програму Народног фронта слободe окупи и вођства опозиционих грађанских партија, у томе су постигнути само дјелимични резултати. До чвршће и трајније сарадње није могло доћи из више разлога, али вријеме не дозвољава да се о томе опширније излаже. Ипак, да поменем макар неке: 1) дотадашња класна искључивост грађанских снага и снага револуционарног покрета, 2) страх

код грађанских политичара од револуционарног преврата, 3) страх од сурових закона диктатуре и полицијских прогона које су многи грађански политичари већ осјетили на својој кожи итд.

Међутим, и повремена сарадња у неким конкретним акцијама – као што су били народнофронтовски зборови 1935, белведерски догађаји 1936, општински избори 1936. и парламентарни 1938. и други антирежимски зборови и демонстрације од 1938. до познатих двадесетседмартовских демонстрација 1941. године – били су од несумњивог значаја за народнофронтовску оријентацију и окупљање широких слојева народа на општенародном програму борбе.

На реализацији политичког програма на линији Народног фронта слободе, КПЈ је највећи ослонац очекивала и имала у омладини, револуционарним синдикатима, напредном покрету жена и сиромашном сељаштву, а оно је у Црној Гори било и најбројније и све више се укључивало у политичке токове.

Још од фебруарских демонстрација 1935. године напредна омладина се масовно укључивала у све акције КПЈ, па се доказала као снажан фактор у борби против рата и фашизма, као и у борби против режима диктатуре. Готово сва омладина, у првом реду студентска и средњошколска, као, разумије се, и радничка (која је, истина, била малобројна) и сеоска, предвођена Партијом и Ској-ем, дјеловала је у оквиру Црногорске народне омладине.

Црногорска народна омладина није била јединствена организација – ни организационо, ни политички. Највећи дио омладине у Црној Гори, нарочито од 1935. године, био је револуционарно оријентисан и под утицајем Партије и СКОЈ-а. Међутим, није био мали дио омладине који је био под утицајем грађанских партија – Земљорадничке, Федералистичке, Демократске, Радикалске, а у Црногорском приморју и ХСС.

Нова оријентација на стварању покрета црногорске народне омладине несумњиво је допринијела и знатнијем омасовљењу СКОЈ-а. Тако, на примјер, док је крајем 1934. организација СКОЈ-а у Црној Гори имала 5 мјесних комитета са свега 110 чланова, дотле је она крајем 1935. имала 4 окружна и 83 мјесна комитета и 137 ћелија са 556 чланова, што значи да се број чланова повећао за пет пута, са врло развијеном мрежом мјесних комитета.

Но, то је само један од разлога. На то су свакако утицали прије свега јачање угледа и акционе способности Партије, неколико изванредних успјеха у њеном јавном дјеловању, погођени захтјеви широких народних слојева, стварање погодне опште друштвене климе итд., да не улазимо у шире елаборирање.

Процеси који су се почев од 1935. збивали у КПЈ, а под њеним утицајем и у југословенском друштву у цјелини, имали су, разумљиво, одраза и на омладину, чак на њу – понајвише. На то су имала снажног утицаја и међународна збивања, јер је и Народни фронт имао међународни карактер. И као што је VII конгрес Коминтерне (јула–августа 1935) имао утицаја на понашање комунистичких партија и коначно утемељивање

политике Народног фронта, тако је и VI конгрес Комунистичке омладинске интернационале имао утицаја на политичко дјеловање омладине у свијету. И овај је конгрес имао за циљ да помогне акцију Народног фронта за одбрану од фашизма. У оквиру идеје Народног фронта у свијету се развио масовни омладински покрет за мир, а у току 1936. и 1937. одржана су заредом три међународна омладинска скупа: Међународна омладинска конференција у Бриселу (29. II–1. III 1936), Први свјетски омладински конгрес у Женеви (30. VIII–6. IX 1936) и Међународна конференција свјетске студентске заједнице у Паризу (25–28. VIII 1937). Напредна омладина Југославије, нарочито студентска, помно је пратила рад ових скупова, на њих слала своје делегате, и на тај начин се укључивала у међународне токове, који су имали несумњивог утицаја на прогресивна збивања и у нашој земљи.

Шести конгрес Комунистичке омладинске интернационале имао је, међутим, и неке негативне посљедице по развитак СКОЈ-а у нашој земљи. Захтјев да комунистичка омладина прекине илегални рад и да се укључи у легалне форме рада на стварању Народног фронта слободe протумачен је у неким покрајинским организацијама у нашој земљи, а сличних дилема било је и у самом врху, да СКОЈ треба расформирати. Таквих дилема у Црној Гори није било у знатнијој мјери, па није ни дошло до расформирања СКОЈ-а, а тиме ни до слабења активности рада на линији Народног фронта слободe.

Са резолуцијом VI конгреса Комунистичке омладинске интернационале црногорско партијско и скојевско руководство је упознато тек у фебруару 1936. Са Резолуцијом је стигло и неколико докумената Политбироа ЦК КПЈ. Од посебног је значаја било интерно писмо за Црну Гору Политбироа ЦК КПЈ, јер је највећма било посвећено раду СКОЈ-а и стварању Црногорске народне омладине. У њему се наглашава да СКОЈ у Црној Гори не треба по свему да буде копија КП или копија Скоја у осталим југословенским покрајинама, тј. да не буде „чисто“ политичка организација, већ **легално** језгро у свим нефашистичким омладинским организацијама на окупљању омладине око рјешавања омладинских питања специфичних за Црну Гору и црногорску омладину. А затим, у Црној Гори се поставља задатак – стварање омладинског покрета који мора водити рачуна о свему што је специфично црногорској омладини, што је њена национална особина. Требало је да обухвати широку црногорску младу генерацију, да збије снаге црногорске омладине на основи бриге и борбе за све њезине омладинске интересе, **права** и потребе и да тиме васпитава црногорску омладину у духу борбе за народну слободу и националну **једноправност** (sic). При томе нарочиту пажњу треба посветити проблемима црногорске сеоске омладине, црногорске студентске омладине, шегртима и општој жељи црногорске омладине да се просвједује.

„Ако своје бројчано доста јаке снаге“ – пише у Интерном писму за Црну Гору – „сконцентришете на легални рад у удружењима и за оснивање истих, црногорска ће омладина имати **читаву мрежу легалних друштава**

и организација. Наше црногорске омладинске ћелије нека губе свој 'ћелијски карактер' и нека се претворе у јавна, широко **отворена** легална језгра у удружењима тим да раде у постојећим друштвима и да оснивају нова“ (Ј. Р. Бојовић, 293).

Ситуација која је почев од марта 1936. погодила црногорску партијску организацију полицијском провалом која ју је буквално преполовила, потврдила је колико је нова тактика у раду СКОЈ-а била исправна. Истина, полицијска провала је погодила и Скојевску организацију у Црној Гори, нарочито Покрајински комитет и организације у Цетињу и Подгорици, али, према истраживањима Јована Бојовића, скојевци нијесу хапшени, не бар у почетку провале, тако да су чланови СКОЈ-а могли и даље да дјелују, нарочито онај дио који није био обухваћен провалом, а он није био мали, у колико-толико повољнијим условима од чланова Партије.

Због ситуације настале провалом, рад на реорганизацији СКОЈ-а, у духу Интерног писма за Црну Гору, почео је током јула 1936, када је, према Бојовићевим подацима, одржана и покрајинска конференција СКОЈ-а. Том приликом је одлучено да скојевске организације постану језгра легалних омладинских организација, како постојећих тако и оних које је тек требало основати. Издате су директиве свим окружним и мјесним комитетима СКОЈ-а да формирају иницијативне одборе, помоћу којих би се формирао Савез омладине Црне Горе, односно Црногорска народна омладина.

Ипак је активност на стварању ЦНО видније почела да се спроводи тек од септембра 1936, тј. након обнављања оних скојевских организација које су биле погођене провалом. Тада је почело формирање омладинских група чија су језгра сачињавали чланови СКОЈ-а.

У вези с општинским изборима у Црној Гори 1936, који су заказани и одржани у новембру, ЦК КПЈ је Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору послао упутства још крајем јула. Поред осталог, у тим упутствима је наглашено да се у изборној борби мобилише омладина, како би узела активног учешћа у свим акцијама, а нарочито у постављању омладинских захтјева при изради и спровођењу комуналног програма. Сва омладинска удружења су добила задатак да у предизборној кампањи и пропаганди узму најактивнијег учешћа.

О припремама и учешћу КПЈ и црногорске омладине на општинским изборима 1936. има прилично сачуваних докумената. Због ограниченог простора, а будући да ће о томе имати излагање Славко Станишић и други учесници овога скупа, немам намјеру овдје да износим детаље, већ бих се ограничио само на неке моменте.

Познато је да је поводом ових избора група од око 200 црногорских студената са Београдског универзитета објавила проглас којим су позване све демократске снаге у Црној Гори, без обзира на партијску припадност, да се уједине у борби против политике владајуће буржоазије. Проглас је објављен у неколико хиљада примјерака, који су уочи избора растурани по Црној Гори.

Студенти су се уочи избора у знатном броју вратили у Црну Гору и активно учествовали у предизборној кампањи.

Представници Црногорске народне омладине, понајвише опет студенти, водили су преговоре са појединим грађанским политичарима, чак и политичким групацијама, око истицања кандидата.

Занимљива је околност да је веома тешко долазило до споразума између представника федералиста и унитариста, али бројни документи истичу да су обе ове готово непомирљиве грађанске политичке групације радо преговарале са представницима ЦНО. То значи да је ЦНО имала немали значај на окупљању прогресивних снага у борби против владајуће странке, заправо против диктаторског режима. Желим у најкраћем да обратим пажњу само на нека партијска документа везана за изборе.

Почетком, тачније 8. августа објављена је Окружница бр. 6 – о општинским изборима. У њој се истиче да се безодвласно изради **конкретан план** читавог изборног рада, да се осигура највећа активност и мобилизација читаве организације, да се осигура афирмација свих легалних тијела, да се у свим масовним организацијама и синдикатима почну стварати **добровољни одбори** на што широј политичкој основи, тј. заједно са другим опозиционим снагама, и да ти одбори у својој активности предвиде и најосновније потребе становништва. „Не смије бити нити једног члана, нити једног симпатизера, који неће допринијети свој удио за побједу демократског фронта“. Указује се да ЈРЗ хоће да општинским изборима одузме свако политичко значење, што је само отупљивање оштрице политичке борбе. Насупрот томе КПЈ је подвлачила да су општински избори први значајни окршај маса у борби против режима диктатуре. Борба народа за политичке, економске и националне слободе и права“ (Манојло – Горанину, 8. VIII 1936). Отуда се КПЈ залагала да треба уложити све снаге да дође до изборног споразума, до заједничке платформе, до заједничких кандидатских листа. При томе није битно хоће ли такав споразум бити склопљен официјелно и формално и какав ће назив носити заједничка листа. Важно је да споразум дође до изражаја у кандидатској листи, у платформи и у читавом раду, **у ствари важно је да идеја народног фронта побиједи у цијелој земљи.**

У писму Манојла Горанину од 30. VII указује се на потребу да радници, сељаци и омладина формирају своје изборне одборе и да у изборну акцију уђу као **самостални политички фактор**. „Главна је задаћа остварити у свим мјестима **заједничке изборне одборе свих демократских група, па макар се по имену и не звали одбори Народног фронта**“.

У другом писму Манојла Горанину, од 8. августа 1936, истиче се: „Никако 'наше' акције [тј. искључиво комунистичке – примј. Р. П.] него црногорске. Једино на тај начин успоставиће се Народни фронт у Црној Гори. Радити и створити могућност заједничког иступања са свим демократским снагама **по оним питањима која су свима заједничка**. Примљене обавезе лојално испуњавати и не дозволити истрчавање пред руду од стране наших пријатеља или чак претварање тих акција, зборована итд. у 'наше'.

Треба се одлучно борити против левог сенташтва у нашим редовима и на тај начин омогућити и створити сарадњу не само са 'левим'

федералистима, него са федералистима [уопште], земљорадницима, демократима, радикалима и републиканцима по питању борбе за демократију и народне слободе, по питању рада, хлеба и мира. То никако не значи 'наше' утапање и самоодрицање, него ми треба да будемо квасац снажног народног покрета у Црној Гори . . .“

Ето, у том свјетлу треба гледати учешће црногорских комуниста на општинским изборима 1936. и успјех на њима.

То је била прије свега побједа концепције КПЈ.

Иначе, слика сарадње са општинским грађанским партијама није била тако идилична.